

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ШКОЛЯРІВ У ГІМНАЗІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Трансформація традиційної навчальної діяльності у навчально-творчу є однією з найбільш важливих проблем сучасної освіти. Це зумовлено суспільними потребами у нагромадженні інтелектуально-творчого потенціалу, за допомогою якого суспільство зможе вийти на нові рубежі розвитку, адже лише яскраві творчі рішення допоможуть знайти вихід зі складного переплетення економічних, політичних і соціальних проблем.

В умовах інтенсивного нагромадження знань і обмеженої можливості їхньої переробки індивідом педагогічна наука переорієнтувалася з ідеї всебічного розвитку особистості на ідею розвитку її здібностей і самоактуалізації, що знайшло відбиток у працях В. Буряка, Р. Вайноли, Г. Лаврешиної, В. Моляка, В. Паламарчук, О. Петровського, Г. Сороки, Л. Туришевої, Є. Федоренко, П. Шаповалової, К. Яресько та ін. Таким чином, усе більш актуалізується проблема усунення суперечностей між зростаючими потребами особистості у творчій самодетермінації і наявними педагогічними умовами, що перешкоджають її творчому зростанню у процесі освіти.

З огляду на це, **метою даної статті** є виявлення можливостей творчого розвитку учнів у загальноосвітньому навчальному закладі художньо-естетичного спрямування.

Відомо, що структура діяльності містить у собі її мету, засіб, процес і результат. Зазначені складові в дещо трансформованому вигляді спостерігаються й у змісті творчої діяльності старшокласника. На підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з питань структурування творчої діяльності (С. Бакулєвська, Б. Коротяєв, А. Семенова, К. Яресько, В. Ястребова та ін) ми пропонуємо наступну структурну модель творчої учнівської діяльності:

1. Поява проблеми, можливість виявлення та продуктивний спосіб розв'язання якої залежать від внутрішньої мотивації особистості.

2. Наступний важливий структурний блок творчої діяльності учнів –процесуальний, що охоплює інформаційний, операціональний і компонент прогнозування.

3. Результативний блок творчої діяльності містить у собі якість створюваного продукту й передбачає появу новоутворень особистості. Продукт, що отримується учнем у результаті такої діяльності, характеризується цілою низкою ознак, таких як новизна, оригінальність, конструктивність, раціональність і цінність отриманого результату для особистості.

4. Наявність контрольно-оцінного компоненту забезпечує впевненість учня у самому собі, у своїх здібностях, рішеннях. Очевидно, що всі ці структурні блоки є взаємозалежними й взаємозумовленими.

Значущість наведеної моделі полягає, на наш погляд, у тому, що вона наочно демонструє структурно-процесуальні компоненти творчої діяльності, у яких відбувається формування всіх елементів особистісної культури школярів.

Беручи до уваги філософські ідеї щодо сутності й ознак творчості, вчителі гімназії розробили практичну програму розвитку учнівської творчості в позаурочний час. Основне її завдання полягало в ідентифікації творчих здібностей вихованців та виявленні педагогічних умов їх реалізації.

Головними напрямками виконання програми визначено:

– проведення діагностики психофізіологічних, духовних, соціальних та інших особливостей учнів, рівня розвитку окремих їх особистісних сфер, домінантності будь-якої з них;

- духовне збагачення вихованців через створення педагогічних ситуацій впливу національної та світової культур на розвиток їх життєвих компетенцій;
- ініціювання та активна участь у міжнародних, всеукраїнських мистецьких пленерах, молодіжних діалогах, проєктах, обмінах, зльотах, виставках, конкурсах інтелектуального та художньо-естетичного спрямування;
- систематична участь у Міжнародних конференціях Асоційованих шкіл ЮНЕСКО;
- ініціювання та організація обласних фестивалів дитячої творчості «Білозерські самоцвіти»;
- традиційне проведення регіонального соціокультурного дійства «Малобілозерської ярмарки-виставки»;
- щорічне проведення гімназійного місячника «Наука, світове мистецтво, технології керамічного виробництва»;
- динамічний розвиток дитячої студії декоративно-ужиткового мистецтва «Дивозірка»;
- створення прогностичних життєвих орієнтирів, які б допомагали випускникам прогнозувати своє майбутнє, успішно виконувати в ньому життєві та соціальні ролі;
- розробка критеріїв для визначення рівня сформованості у випускників життєвих компетенцій та системний моніторинг отриманих результатів.

Очікувані результати виконання програми і визначення її ефективності полягають у становленні особистості випускника гімназії, який володіє головними життєвими компетенціями: індивідуальними, колективістськими та управлінськими.

Показником ефективності реалізації програми є успішність входження випускників гімназії в сучасні ринки освіти і праці.

Реалізуючи положення Програми, гімназія започаткувала ряд нетрадиційних форм взаємодії творчої учнівської молоді з громадськістю регіону, діячами мистецтва і освіти обласного, міжнародного рівнів, однолітками України та зарубіжжя.

Щороку в навчальному закладі проходить обласний фестиваль дитячої творчості «Білозерські самоцвіти», який започатковано при підтримці Запорізького обласного осередку Національної Спільки народних майстрів України та Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Метою фестивалю є: художньо-естетичне виховання школярів; пошук, розкриття та підтримка їхніх творчих здібностей, пропаганда української національної культури.

У рамках фестивалю проводяться конкурси наступних жанрів: декоративно-прикладне мистецтво (кераміка; вишивка; витинанка; художній розпис; розпис на склі; батік; ткацтво; бісер; паперова, тканина і шкіряна пластика; м'яка іграшка, писанка; мозаїка; соломка (аплікація і об'ємна); образотворче мистецтво (живопис, графіка).

Під час фестивалю конкурсанти працюють в майстер-класах (майстерня художньої кераміки, кабінет рисунку і живопису, кабінет декоративно-прикладного мистецтва).

Оцінки виставляються за критеріями: художній рівень та індивідуальність виконання, відповідність народним традиціям, композиційна досконалість, багатство індивідуальних творчих прийомів, якість оформлення робіт.

У рамках фестивалю проводиться огляд художньої самодіяльності. Кращі дитячі колективи області, для яких українське національне мистецтво не просто захоплення, а могутнє джерело народної мудрості, вікових традицій, мають можливість показати свої компетенції в галузях національної культури, познайомитися із мистецькими здобутками однолітків інших навчальних закладів регіону. За традицією, на дитячий форум запрошуються члени обласних осередків Спільки художників України, Спільки народних майстрів України, заслужені діячі народних мистецтв України, спілкування з якими розширює коло дитячих уявлень про мистецтво українського народу, розкриває багатий колорит його культурної діяльності. Фестивалі викликають живий інтерес у місцевих жителів. Батьки разом з дітьми беруть активну участь у виготовленні експонатів для виставок, творчих конкурсів.

У 2007 році навчальний заклад став ініціатором важливого регіонального заходу – «Малобілозерського ярмарку». Барвисте українське вбрання, гумор, національні дійства,

Розділ 2 **Актуальні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів загальноосвітньої школи I-III ступенів**

атракціони сповнюють в цей день центральний майдан села. Головними на Малобілозерському ярмарку є: крам гімназійної майстерні художньої кераміки, живописні картини мальовничих куточків села, написані пензлями юних художників, дитячі вироби декоративно-ужиткового мистецтва (бісероплетіння, вироби з соломки, національні вишиванки). Куманці, вази, таріли, горщики, глечики, макітерки і просто українські сувеніри, оздоблені національним орнаментом, поєднують у собі елементи класичних та сучасних керамічних технологій, дитячу творчість і фантазію, засвідчують появу нового регіонального виду національного мистецтва – Білозерської кераміки.

У 2006 році здобуто перемогу на Міжнародному конкурсі молодіжних шкільних обмінів «РАЗОМ» («Польсько-українська співпраця для майбутнього»). Навчальний заклад гостинно вітав делегацію вчителів і учнів з Польщі. Згодом і вихованці гімназії разом з вчителями відвідали Польщу. Відбулося знайомство з пам'ятками культури, національними звичаями, традиціями польського народу. Головним етапом молодіжного діалогу стало створення спільного проекту по дослідженню особливостей культур двох слов'янських народів та визначення перспектив майбутньої співпраці з Суспільною гімназією м. Плятерув. Відтоді творчі міжнародні культурно-молодіжні обміни стали традиційними в житті гімназії.

Логічним продовженням польсько-українського діалогу стала зустріч з однолітками з м. Золочіва (Львівська область). Знайомство з традиціями західного регіону України, його самобутньою культурою, духовністю розширили соціальні компетенції учнів гімназії, удосконалили їх здатність вирішувати проблеми, пов'язані із живим спілкуваннями молоді – майбутнього української держави.

У червні 2007 року навчальний заклад став ініціатором та щорічним організатором Міжнародних пленерів «Дивосвіт», під час яких встановлюються творчі зв'язки педагогічного й учнівського колективів гімназії з вітчизняними та зарубіжними діячами мистецтва. У пленерах традиційно беруть участь члени обласних осередків Спілки народних майстрів України, Спілки художників України, відомі народні майстри України. У майстер-класах створюються унікальні зразки живопису, скульптури, художнього гончарства. На завершення пленерів влаштовуються грандіозні виставки, які відвідують жителі села і всієї Василівщини. Виставкові експозиції — яскравий вияв особливостей культур різних країн і народів, їх могутньої розвивальної та об'єднуючої сили.

Вагомий внесок гімназії у вивчення, пропаганду національної та світової культури сприяв залученню її вихованців до участі у міжнародному Проекті асоційованих шкіл ЮНЕСКО за навчальною темою «Соціокультурні зв'язки». Щороку учнівські делегації гімназії презентують свої компетенції у галузях національної та світової культур на Міжнародних конференціях АШЮ. Спілкуючись в Одесі, Житомирі, Хмельницьку із однолітками з інших країн, вихованці проймаються відчуттям особистої належності до світової та європейської цивілізацій. На згадку учасникам конференцій гімназисти дарують керамічні вироби, зроблені власними руками, приємно дивуючи ровесників із зарубіжжя цікавими інформаціями про декоративно-ужиткове мистецтво Білозерського регіону, України. Використовуючи сучасні можливості, класні колективи гімназії продовжують спілкування з юними жителями країн-партнерів по ЮНЕСКО, розвиваючи в такий спосіб почуття толерантності, взаєморозуміння, здатності до змістовного діалогу, творчих пошуків.

У гімназії створено дитячу студію декоративно-ужиткового мистецтва «Дивозірка», яка охоплює 5 гуртків: «При гончарному крузі», «Червона калина» (писанкарство, витинанка, нанизування, соломка, художній розпис), «Чарівні фарби» (рисунок), «Українська іграшка» (ліплення), «Художня обробка деревини». На студійних заняттях учні суттєво розширюють свої знання про українське національне мистецтво, культуру, традиції народу України, що сприяє поглибленню допрофесійної підготовки майбутніх спеціалістів художнього фаху. За розвиток творчого потенціалу учнівської молоді, відродження і пропаганду українського національного мистецтва дитячій студії декоративно-ужиткового мистецтва «Дивозірка» присвоєно звання «Зразковий художній колектив».

На заняттях гуртка «Чарівні фарби» вихованці гімназії розширюють знання про творчість українських та зарубіжних художників, працюють зі спеціальною літературою, посібниками, використовують мультимедійні засоби навчання, Інтернет-сайти. Неповторності та оригінальності художніх творів учні досягають через досконало підібрану гармонію фарб та глини, що виражається у створенні повноцінних художніх творів, нанесених на керамічні вироби: горщики, вази, куманці.

Гурток ліплення «Народна іграшка», знайомить наймолодших вихованців з техніками формотворення: вільним, стрічковим ліпленням, формуванням шаблоном, литтям зі шлікеру, ліпленням у гіпсових формах. Діти поглиблюють знання про пластичність глини, способи виготовлення з неї простих виробів та багатофактурних композицій. Учні, які досягають високої виконавської майстерності, отримують можливість виготовляти керамічні вироби на гончарному крузі. Учасники гуртка «При гончарному крузі» виготовляють майолікові вироби, використовуючи кольорову глину, випалювану при температурі 900°C. Вироби юних гончарів легкі, тонкостінні, вражають гармонійно-симетричними обрисами форми, чіткими орнаментальними смугами, лініями тощо. Гурток «При гончарному крузі» удостоєний почесного звання лауреата обласного конкурсу з декоративно-прикладного мистецтва для обдарованої молоді (2005 рік).

Значна частина учнів поглиблює знання про українське декоративно-ужиткове мистецтво, захоплюючись писанкарством, нанизуванням бісеру, вишивкою, ізониткою, витинанкою, соломкою. На заняттях гуртка «Червона калина» юні умільці створюють неповторні образи, для яких характерні різноманітність сюжетних композицій, барвіста кольорова гама, складна технологія виготовлення. Вивчаючи символіку писанкарства, регіональні особливості українських писанок, студійці створюють власні зразки, що вирізняються яскравими композиційними задумами, цікавими творчими підходами.

Члени гуртка «Художня обробка деревини» працюють за методом проектів. Діти знайомляться з особливостями художньої обробки деревини, історією її виникнення й розвитку, життєвим та творчим шляхом найвідоміших майстрів-різьбярів. У ході занять гуртка у вихованців формуються вміння проектувати етапи роботи по виготовленню художніх виробів з дерева. Кращі проекти учні захищають на гімназійному етапі МАН.

Дванадцять років поспіль гімназія демонструє на Міжнародній виставці навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні» творчі здобутки дитячої студії «Дивозірка» та традиційно отримує нагородні відзнаки цього престижного освітянського форуму (бронзова медаль (2004 рік), почесні звання «Лідер сучасної освіти» (2005, 2006 рр.).

Вагомим внеском у творчий розвиток учнів є місячник дитячої творчості «Наука, світове мистецтво і технології керамічного виробництва», який щорічно проходить в березні. Мета місячника полягає у розвитку науково-дослідницького потенціалу вихованців, їхнього художнього та творчого мислення, сприянні успадкуванню духовних надбань народу України та інших народів світу.

Протягом місячника традиційно проводяться: конкурс-захист науково-творчих робіт, проектів, літературно-художніх композицій; презентації дитячої творчості; конкурс «Найрозумніший учень»; конкурс творчих династій гімназії; конкурс «На вітрилах шкільного музею кераміки»; конкурс-захист Проектів саморозвитку юних громадян світової спільноти.

Активну участь беруть діти в конкурсі творчих династій гімназії. Відданість національному мистецтву демонструють цілі родини, що не лише розвиває мистецькі нахили учнів, але й сприяє їхньому патріотичному вихованню, єднає батьківський, педагогічний та учнівський колективи.

Досвід гімназії підтверджує розвивальний вплив на учнів художньо-естетичних засобів, які створюють надійне підґрунтя для їхнього культурного розвитку та формування їх як цілісних творчих особистостей.

Отже, інтерес до мистецтва, розвинутий у вихованців гімназії, забезпечує гармонію їхнього художньо-естетичного та інтелектуального розвитку, формує в них здатність до постійного самовдосконалення.

Розділ 2 **Актуальні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів загальноосвітньої школи I-III ступенів**

Оскільки у невеликій за обсягом статті неможливо проаналізувати усіх аспектів проблеми художньо-творчого розвитку школярів у гімназії естетичного профілю, то у подальших наукових розвідках ми плануємо глибше розкрити методичні засади організації й проведення свят художньої творчості, що забезпечують художньо-творчий розвиток вихованців та формування в них художньо-естетичної культури.

Література:

1. Матюшкин А.М. Концепция творческой одаренности // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С.29-33.
2. Толстых В.Ш. и др. Эстетическое воспитание: учебник / В.И.Толстых, Б.А. Эренгресс, К.А. Макаров. – М.: Высшая школа, 1979. – 288 с.
3. Алексеев М.И. Диалектическая природа творчества // IV семинар по проблемам методологии и теории творчества. – Симферополь, 1984. – С. 19-21.

У статті охарактеризовано можливості загальноосвітнього навчального закладу у вивченні та пропаганді національної і світової культури; описано практичний досвід розвитку учнівської творчості в умовах художньо-естетичного освітнього простору.

Ключові слова: художньо-творчий розвиток, гімназія естетичного профілю, національна і світова художня культура, художньо-естетичний освітній простір.

В статті охарактеризовані можливості всеобщего образовательного учебного заведения в изучении и пропаганде национальной и мировой культуры; описан практический опыт развития ученического творчества в условиях художественно-эстетического образовательного пространства.

Ключевые слова: художественно-творческое развитие, гимназия эстетического профиля, национальная и мировая художественная культура, художественно-эстетическое образовательное пространство.

The article described the possibility of a comprehensive educational institution in the study and promotion of national and world cultures, describes the practical experience of studying art in terms of art and aesthetic education space.

Keywords: artistic development, the school of aesthetic, national and world cultures, aesthetic education space.